

¹L. Basseda, *To2p. hist. de Cat. nord* (Prada 1990), p.735. —²Skok,185, § 539, Holder II, 161.—³Vegeu J.Cor., *E.T.C.*, I, 129 i n. 24.

LAUSILLA

Barranc afluent per l'esquerra de Vallmelós, que desemboca per sota de la caseta d'Inyesta, en el terme de Moixent (Costera de Xàtiva) (xxxii, 85.3).

ETIM. Probablement de l'àrab *layz il-Lāh* 'l'a-metllerar de Déu'. J.F.C.

LAVAIX

Nom del poderós monestir antic vora la Noguera Ribagorçana, aigües avall del Pont de Suert, a la desembocadura del riu de Malpàs. D'aquest puixant i riquíssim cenobi no queden més que quatre parets i la socolada d'un campanar, ruïna que constitueix una vergonya de l'Estat espanyol i fins de la nació catalana: el pobre Lavaix ha quedat despiadadament l a v a t dels seus pecats per la supèrbia de la E.N.H.E.R. i la complicitat de les autoritats franquistes. Sempre havia estat exposat a avingudes i al·luvions per sorpresa, però cap de tan devastador com el de l'avarícia i els magnes negocis de les tiranies.

Per a la història del monestir de Santa Maria de Lavaix, vegeu sobretot les obres excel·lents d'Abadal (*Pallars i Rib.*, 245; *Cat.Car.* p. VIII) i Serrano Sanz, *N.H.Rbg.* 136 ss.; i l'ed. no tan bona del *Cartulari* de Lavaix per Puig i Ferrer.

MENCIONS ANT. 895: *Labadios* (amb var. *Lavays*) (SerranoS., p.136); 939: «--- monasterio que vocitatur *Lavavis*» (Abadal, *P. i R.*,358); 946: *Lavavis* (SerranoS., 466; 950: *Lavagius* (Abadal, *P.R.* 367); 954: *Lavagus* (SerranoS. 307); 957: *Lavagus* (id. 309); 961: «*in Lavagus*» (Abadal, *P.R.* n° 961); 966: «monasterio qui vocatur *Labagus*» (ibid. n. 197); 974: *Lavagus* (ibid. n° 234); 978: *Lavagus* (SerranoS. 397); 978: «*in sacro angisterio*¹ *Lavavis* --- fluvium *Nucharria* --- Suverte» (*Hist. Lgd.* V 289; SerranoS. 430); 980: *Lavavis* (SerranoS. 369); 981: doc. suspecte: l'afr. de Les Pauils va per «illa serra de *Lavays* --- in cap de costa de *Lavays* --- et ascendit per rivum de *Lavais*» (SerranoS., 434); 988-99: *Lavagus* (Abadal, *P.R.* n° 287; *Labagus* SerranoS. 397).

I des del S.XI. 1007: «monasterium q. voc. *Lavagus*» (*Cart.* Lavaix §3, 60); 1013: *Lavadius* (ib.4, p. 61); 1015: *Lavadius* (ib. §5, p. 62); 1016: *Labagus* (ib. §6, p. 63); 1021: *Lavadius* (ib. §17, p. 71); 1024: *Lavais* (ib. §14, p. 69, 72); 1064: el mon. de *Lavalgos* commuta *Eril* per *Isil* i altres (*Li.Fe.Ma.* § 46, i 60); 1091: «*ecclesie Lavascensis*» (ib. 35, p. 86); 1094: «*in locum Ste. Marie Lavascensis* ---» (ib. 37, p. 87); 1095: mon. *Laviscensis* (ib. §40, p. 89).

Finalment encara S. XII i ss.: «*habitantes loci Labadius* habeant totum imparamentum --- cum hominibus de *Sas et Petra Nigra*» (Balari, *Orig.* 508, ho troba en *A.C.A.*, doc. 10 de Guifre, però és una còpia del S.XII, d'un doc. atribuït a l'a. 843, que en realitat, segons Abadal, *P. i R.* n° 61, és una falsificació feta a fi S. XI (cf. Hinojosa, *Reg.Señ.Cat.*, p. 52); 1153: Sta. Ma. de *Lavaigs* (*Cart.* Lavaix, §57, p. 102); 1177-81: butlla: *Lauvais* (Kehr, *Papsturk.* p. 506); *fi S. XII*: Ste. Me. *Lavaicensi* (*Cart.* Lavaix, §69, p. 111); 1359: *Laox* (*CoDoACA* XII, 24), «Loch de *Sa Glua*: de l'abat de *Lavax*» (ib. p. 73); 1620: *Lavaix* en relació amb *Arazan* (*Bu.Ass.Exc.Cat.* XI, 127).²

Algunes de les formes citades resulten de llatinitzacions fantasioses dels monjos, en reminiscència de frases del culte: en particular *Lavavis*, repetida els anys 939, 946, 978 i 980, recordant psalms i cites escripturàries «lavavis ---, lavabo --- lavavi ---» etc. Cal desestimar-les sense escrúpol. Les altres, en el fons es redueixen a un tipus únic *Lavajos*, llatinitzat vàriament *Labadios*, *Lav-*, *Lavagus*, *Lavagus*, *Lavagius* i anàlogues: car -g- era grafia corrent en l'època arcaica per -ǵ-. Més tard ja apareix -sce- revelant el resultat modern de -ǵ-: ǵ> ǵ.

Conclusió ETIM. (que ja anticipava en *BDC* xxxiii, 242n.). El punt de partida ha de ser un tipus LAVAIOS o LAVADIOS, que segons fonètica pallaresa-ribagorçana, havia de donar -aǵ-, després amalgamat en -á(i)ǵ. Els parònims, que concretarem tot seguit, mostren que es tracta d'un mot designant aiguarelles o llocs sovint inundats, com correspon a un paratge on s'acumulaven les aigües de dos forts rius pirinencs, allí confluents, la Noguera i el riu de Malpàs. Potser mot pre-romà? Amb un sufix -ADIOS? Llavors, però, hauria de ser indoeuropeu; car és difícil no reconèixer-hi l'arrel pan-indoeuropea LOU/LAU- 'llavar, rentar'. Però en el fons encara és menys arriscat veure-hi simplement un derivat romànic de LAVARE. Amb un sufix, -a(d)ǵu, o -aǵu que restaria més o menys obscur.

O més aviat simplement LAVACLU, variant del ll. LAVACRUM, 'rentador', si bé amb el resultat antic -ayl reduït a -ay per dissimilació. És sabut que a Bna. mateix (i a molts paratges del cat. merid. i occid.) l'antiga consonant lateral-palatal -yl- apareix reduïda a y quan hi ha en el mot una altra l: *llent(i)ya*, *fuyola*, *toyayola*, *falcinya*, *les ceyes*. Serà, doncs, un cas més d'aquesta semi-llei fonètica, ben coneguda. En tot cas no pot fer escrúpol la l- inicial no canviada en Ll-: sigui per l'arcaisme de l'alt-pallares exemplificat en *E.T.C.* I, 129(k), sigui per dissimilació de la palatalitat davant -is.

PARÒNIMS. En primer lloc els nombrosos *Llavall*, *Llavaig*, *Llavallol*, (d'on després *La Vajol*), que es